

Садржај

Порука наставницима	4
Учествовање у пројекту: Кратак преглед	5
Како да помогнете својим ученицима да израде разредну студију	9
Први корак: Уочавање проблема у вашој заједници	9
Други корак: Који проблем изабрати?	10
Трећи корак: Сакупљање података о проблему	11
Четврти корак: Осмишљавање, израда и развој разредне студије	12
Пети корак: Представљање разредне студије	14
Шести корак: Осврт на научено	15
Додаци	
I. Упутства за добровољне помагаче	19
II. Мерила за израду студије	20
III. Упитник за оцењивање студије (по одељцима и за изрицање укупне оцене)	21
IV. Мерила за оцењивање усмених представљања	26
V. Упитник за оцењивање усмених представљања (по одељцима и за изрицање укупне оцене)	27
VI. Поступци и упутства за одржавање такмичења	32
VII. Упутства за чланове жирија (за показни и документациони део студије)	34
VIII. Упутства за чланове жирија (за усмено представљање)	36
IX. Упитник за наставничко оцењивање	39
X. Упитник за ђачко оцењивање	41
XI. Ђачки упитници	42

Порука наставницима

Поштовани наставници,

Надамо се да ће Вас овај Приручник надахнути и мотивисати да унесете новине у Ваш рад, али и да оплемените Ваше ђаке новим знањима. Од Ваше радозналости и радости сазнавања зависи веселост, душевност и духовност оних које подучавате и спремате за бољи и лепши живот.

У одгајању слободних личности и будућих пунолетних грађана подједнако је важно: темељно знање и добар карактер. То значи да код младих треба усађивати и развијати – моћ знања и моћ савести. Знање без савести може бити опасно и опако.

Овај Приручник подстакнуће вас да кроз игру и размишљање помогнете својим ђацима да уоче проблеме, одабиру оне битне, значајне и хитне. Такође, да дођу до оних одлука које су најразумније, најрационалније, прихватљиве и ефикасне за решавање проблема. На тај начин ћете код Ваших ученика створити темеље за формирање одговорних и храбрих грађана. Тамо где су одговорни и храбри грађани, тамо је одговорно друштво и држава. У одговорном друштву цени се свети позив – позив наставника. Ово је једна од прилика да се у нашем друштву поврати достојанство наставничком позиву.

Учите Ваше ученике да на светим идејама и вредностима – истини, правди, добру, љубави и лепоти – почива живот и да без активности на њима нема ваљаног живота. Једина битна подела међу људима, односно грађанима, је према овим вредностима – на оне који мисле, говоре, делују и понашају се према истини, правди, добру, љубави и лепоти, и на оне који лажу, чине неправде и зло, мрзе и све унаказују.

Ваша мисија је да отпочнете у нашем друштву формирање демократског обрасца мишљења, деловања и понашања код Ваших ученика. Научићете их да без критике (разумног, разложног и рационалног просуђивања о проблему) и контроле (посебно развијених контролних механизма) свака власт може да постане тиранска. Што више грађана активно учествује у политичком животу (од локалне заједнице до врха државе), то ће боље бити и за власт и за све нас. Тако се ствара шанса да се спрече рђави људи, односно узурпатори, да се докопају власти и да доминирају нашим животима.

Унапред Вам хвала на укључењу у ову узвишену мисију за све нас.

проф. др Чедомир Чупић,
Председник Управног одбора Београдске отворене школе

Учествовање у пројекту: кратак преглед

А. Сврха

Право на учешће у управљању самима собом – штитећи властита права и радећи на заједничкој добробити – носи и велику одговорност. У ту одговорност спада и стицање знања и умења за ваљано учествовање и стицање жеље за остваривање слободе и правде.

Циљеви

Пројекат грађанин уводи ученике у начине и поступке који се користе у демократским политичким процесима. Циљ овог пројекта је да се код ђака подстакне развој спремности за активно грађанско учествовање у друштвеном и политичком животу

- дајући им знања и умења нужна за активно учествовање у друштвеном и политичком животу
- дајући им практична искуства о способности и делотворности
- развијајући код њих свест о значају активног учествовања у друштвеном и политичком животу

Верујемо да ће учествовање у овом пројекту надоградити знање ученика, развити њихова умења и продубити разумевање како би грађани (сви ми) могли заједно да раде на побољшавању наших заједница.

Б. Припрема разреда

Користите следеће за припрему ученика. Почните тако што ћете им задати да прочитају и продискутују Увод њиховог приручника (стр. 5 и 6).

1. **Дефинисање политичких мера.** Овај пројекат се усредсређује на развој политичких мера које се баве неким посебним проблемом заједнице, као и препорука тих мера одговарајућим властима и њиховим органима. Важно је дакле да ђаци разумеју израз **политичке мере**.

Израз **политичке мере** се овде користи у значењу договореног начина деловања власти, на било ком нивоу, којим она извршава задатке за које је одговорна, попут заштите личних права или рада на општој добробити свих. Законодавне власти (скупштине) неке мере уносе у законе. Друге су садржане у уредбама и другим прописима извршне гране власти (владе), која је одговорна за спровођење и примену закона.

Како је један од главних циљева овог пројекта да помогне ученицима да науче како да учествују у власти, они треба да изуче проблеме које власти, макар делимично, решавају или треба да решавају. Решења која ђаци развију треба затим да садрже препоруке властима. Мере које предлажу такође могу да садрже препоруке везане за заједничку одговорност чланова заједнице.

Процес стварања политичких мера. Важно је да ученици разумеју средишњу улогу власти (месних, републичких, савезних) у стварању политичких мера. Треба да разумеју и да је та улога власти само један део читавог поступка и да сви грађани у некој заједници треба да буду подстакнути да учествују. Демократско одлучивање захтева и пристанак грађана да се њима управља (или влада) и њихово учешће у процесу управљања (или процесу вршења власти).

Стварање политичких мера почиње када људи у заједници схвате да постоји проблем. Схватање о постојању проблема може потећи од медија, политичара, грађанских удружења или установа власти. Грађани затим формулишу идеје о томе како најбоље решити проблем. Људи који поседују идеје настоје да убеду власти да прихвате те идеје и остваре решења. Често се појављују и нови предлози. Читав поступак укључује сакупљање и разматрање података, процену последица могућег деловања и сакупљање подршке за један или други предлог. Када се људи једном сложе око одговарајућег деловања, морају убедити одговарајуће власти и органе власти да прихвате предложене мере. А када се мере прихвате, следи њихово спровођење.

Грађани и процес стварања политичких мера. Важно је да ученици разумеју улогу грађана у стварању политичких мера. Грађани могу бити укључени на свим ступњевима процеса – присуствовањем јавним састанцима, писањем или телефонирањем својим представницима у власти, писањем или телефонирањем средствима јавног информисања, разматрањем предлога и противпредлога, учествовањем на демонстрацијама, убеђивањем суграђана, спровођењем истраживања, подношењем властитих предлога... Листа се овим не окончава и показује колико могућности грађани имају за учешће у одлучивању.

2. **Преглед упутстава за израду пројекта и правила такмичења.** Заједно с ученицима прегледајте *Увод* у њихов приручник. Он даје преглед задатака које треба испунити током реализације овог пројекта.

Студија ће имати два дела – **документациони** и **показни (пано)**. Документациони део ће бити у фасциклама које ће садржавати прикупљени материјал, а на пану ће бити избор материјала који најбоље приказује рад вашег разреда. Пано ће хоризонталним линијама бити подељен на четири поља и свако ће садржати материјал из четири горе наведена одељка студије.

Ако се планира одржавање такмичења, можда ћете пожелети да истакнете да је, и поред природне жеље да се победи, важније да се ђаци усредсреде на то да што више науче. Знање које стекну трајаће знатно дуже од тренутног задовољства које доноси победа на такмичењу.

3. **Добровољна помоћ одраслих.** Иако то није нужно, предлажемо вам да потражите одрасле који би добровољно помогли ученицима да изврше задатке, неопходне за израду разредне студије. То могу бити родитељи, наставници, вође извиђачких одреда или други грађани. Они могу износити своја искуства, говорити о ранијим применама неких сличних мера, помагати током теренских истраживања, успоставити сталну везу с ученицима који могу с њима ступити у додир телефоном или лично, одговорати на сва могућа питања која искрсну током рада...

- Следе упутства за добровољне помагаче. За њих можете да умножите и поделите *Упутства за добровољне помагаче* из Додатка I.

а. Предлози добровољним помагачима

- **Проучавање задатака и поступака.** Помозите ђацима да разумеју кораке које треба да предузму током израде студије. Помозите им да разумеју *Мерила за израду студије*.
- **Сакупљање података.** Помозите ђацима да препознају изворе података. Објасните им како да сакупљају податке. На пример, ученицима можете помоћи да
  - нађу податке у библиотеци
  - користе адресаре да пронађу просторије органа власти и друштвених организација које могу имати податке о разматраном проблему
  - користе рачунаре за приступање електронским информационим мрежама (нпр. Интернету) које могу садржавати податке о разматраном проблему
  - ступе у додир с људима из ваше заједнице који могу бити корисни извори података о разматраном проблему
  - напишу писма којима траже податке
  - припреме се за лични или телефонски разговор с особама које имају податке о разматраном проблему
  - оду до места где могу доћи до података
- **Припрема представљања разредне студије.** Обучите ђаке током спремања усменог представљања студије. Помозите им да организују усмено представљање пред члановима заједнице.
- **Осврт на стечено искуство.** Помозите ђацима да припреме писане изјаве о наученом, током рада, где су сусретали проблеме и шта би урадили другачије да раде на некој новој студији.

б. Ограничења која добровољни помагачи морају да поштују

- **Сакупљање података.** Одрасли **не треба** да сакупљају податке за ђаке тако што ће

- писати писма или телефонирати уместо њих
  - истраживати уместо њих
  - **Израда студије.** Одрасли **не треба** да помажу ђацима
    - писањем материјала које треба унети у студију
    - израдом цртежа или других сликовних приказа
    - одабиром материјала за унос у студију
  - **Припрема усменог представљања разредне студије.** Одрасли **не треба** да припремају представљање студије уместо ђака.
4. **Одржавање такмичења.** Упутства и поступци за одржавање такмичења су у Додатку VI овог приручника.
5. **Оцењивање студије или суђење на такмичењу.** Упитници за оцењивање које користе наставници како би оценили студије или чланови жирија да суде на такмичењу налазе се у Додатку III. Упитници за оцењивање које користе наставници како би оценили представљање студије или чланови жирија да суде на такмичењу налазе се у Додатку V. Наставницима се препоручује да их користе за оцењивање, без обзира да ли се такмичење одржава.

Како да помогнете својим ученицима да израде разредну студију

Користећи ове предлоге, помозите својим ученицима да разумеју кораке неопходне за израду разредне студије. Будите слободни да их измените или прилагодите на било који начин који сматрате корисним.

Први корак

Уочавање проблема у вашој заједници

1. Поразговарајте с ђацима о сврси овог корака. Они треба:

- да се сете онога што већ знају о проблемима своје заједнице
- да расправе те проблеме с родитељима, суседима или другим житељима заједнице, да би открили шта они знају и мисле о тим проблемима
- сакупљање довољно података за одабир проблема који већина ученика у разреду сматра битним

Списак проблема, заједничких за многе заједнице, дат је у *Приручнику за ученике* ради усредсређивања пажње ученика на њих.

Обавестите ученике да не морају да узму ниједан од наведених проблема. Могу одабрати неки други проблем који сматрају битним за своју заједницу. Важно је, међутим, да се одлуче за проблем, за који могу да предложе разложне и изводиве мере.

Студије не треба оцењивати на основу одабраног проблема. Оцењивање треба да се темељи на томе да ли разред ваљано прикупља, процењује и обрађује податке о проблему, да ли их добро истражује и да ли развијају мере које предлажу и план деловања за представљање тих мера.

2. **Разговор о ономе шта ученици знају о проблемима у заједници.** Водите ученике кроз почетну расправу о ономе што већ знају о проблемима наведеним у њиховом приручнику. Онда их поделите на парове или тројке и реците им да изврше задатке описане на 8. страни њиховог приручника. Коначно, нека групе извете и расправе своје одговоре пред целим разредом.
3. **Домаћи задатак.** Задајте ученицима домаћи задатак какав је описан на страни 9 њиховог приручника. Можете поделити разред на групе, задужене за један или више од тамо поменути три задатка, зависно од интересовања и способности. Проверите да ли ђаци умеју да користе упитнике.

Други корак

Који проблем изабрати?

Ваши ђаци сада треба да поразговарају и томе шта су сазнали о проблемима своје заједнице пре избора проблема којим ће се бавити. Предлажемо да користите следећи поступак.

1. **Разговарајте о прикупљеним подацима и одаберите проблем.** Водите своје ђаке кроз расправу о ономе што су сазнали радећи на првом домаћем задатку. Размотрите питања попут ових:

- Шта сте научили о проблемима заједнице од људи с којима сте разговарали?
- За које проблеме вам се чини да захтевају најхитније решавање?
- Да ли они могу бити решавани развојем политичких мера?
- За које проблеме вам се чини да захтевају мењање садашњих мера?
- Који проблеми заједнице вас највише занимају и брину?

Ако ученици потом буду сматрали да су спремни да одлуче, дајте им да већинским гласањем одаберу проблем.

2. **Ако је неопходно, можете спровести даља истраживања.** Ако ђаци немају довољно података да одлуче којим ће се проблемом бавити, или ако желе да се упознају и са другим проблемима, дајте им одговарајуће задатке да прикупе додатне неопходне податке. Предлажемо употребу упитника за сакупљање и бележење података у првом кораку.

Трећи корак

Сакупљање података о проблему

Када разред једном одабере проблем, ученици треба да сакупе додатне податке које ће користити у разредној студији. Предлажемо следеће поступке.

1. **Упознавање с изворима података.** Водите ученике кроз разговор о изворима података са страна 15 и 16 њиховог приручника. Додајте остале изворе којих можда има у вашој заједници. Док разговарате о сваком од могућих извора, питајте ђаке шта већ знају о њима, као и о њиховим могућим досадашњим искуствима с њима. Ученике још можете да питате и да ли познају неке одрасле особе којима се можете обратити за податке. На пример, познају ли неког адвоката, научника, особу која ради у некој служби месних власти или активисту неког од удружења грађана? Ако познају, прибележите податке како бисте их употребили приликом рада у студијским групама.
2. **Преглед препорука за сакупљање и документовање података.** Пре но што од ученика будете тражили да ступе у додир с изворима података, веома је важно да прорадите упутства са страна 16 и 17 њиховог приручника. Пазите да се не догоди да више ђака ступи у додир с једном особом или службом, како је не би оптеретили.
3. **Сакупљање података.** Одаберите изворе података које ће ученици користити. Затим поделите разред на **истраживачке групе** и свакој доделите по **један** извор. Домаћи задаци са страна 17–21 њиховог приручника садрже упутства и упитнике за прикупљање и документовање података. Прегледајте их са ђацима да се уверите да их разумеју. Можете затражити и добровољну помоћ једне или више одраслих особа који би радили са сваком истраживачком групом. Одрасли треба да помажу ученицима, а не да раде уместо њих (*погледајте Додатак I*).

Четврти корак

Израда разредне студије

До сада би разред требало да има довољно сакупљених података за започињање израде своје студије. Предлажемо следећи поступак.

1. **Поделите разред на студијске групе.** Поделите разред на четири групе и свакој доделите израду једног одељка студије како је објашњено на странама 24 и 25 ђачког приручника.
2. **Подсетите ученике на специфичне задатке које свака група има при изради студије.** Водите рачуна да ђаци у свакој групи разумеју шта се од њих очекује. Водите сваку групу корак по корак читајући и расправљајући о њеним задацима, онако како су они описани у ђачком приручнику.
3. **Користите податке које су сакупили студијске групе.** Подаци које је сакупила једна студијска група често ће моћи да користе и друге. Ево једног предлога како да свака студијска група дође до потребних података:
  - а. Нека свака студијска група заузме место за катедром пред целим разредом. Свака група затим треба да разреду прочита питања и објашњења из њеног опсега задатака за израду показног део студије (паноа).
  - Како се прочита свако питање, тражите од ђака који слушају да тој групи дају податке које су сакупили, а који су повезани с тим питањем. Писане или штампане податке од користи за више група треба умножити и дати свакој групи.
  - б. Свака студијска група треба да користи све податке како би извршила своје задатке на начин који је објашњен у ђачком приручнику.
4. **Израда студије.** Дајте свакој групи да изради свој део разредне студије. Посебна упутства су дата у Приручнику за ученике (стр. 22–32). Могуће је да нека група нема све податке потребне за одговарање на питања из упутстава. Ако се то догоди, наставници, остали ђаци и добровољни помагачи треба тој групи да помогну да дође до што више података.

Напомена о разредној студији

Студија је научни или стручни рад који обрађује неки проблем. У случају *Пројекта грађанин*, **разредну студију** сачињавају ђачки радови одабрани према посебним мерилима и упутствима. Свака разредна студија садржи обухватни избор из тимског рада ученика који заједно предлажу политичке мере намењене решавању неког проблема заједнице.

Ни показни ни документациони део студије не треба да садрже све до чега ђаци могу да дођу на своју тему. Разредна студија пре треба да садржи материјале који представљају оно најбоље до чега су поједине групе дошле током решавања постављених задатака, као и њихову усаглашену процену који су материјали најважнији.

Облик и структура разредне студије

Рад све четири студијске групе је представљен разредном студијом. Она има два дела: **показни (пано)** и **документациони**. Пажљиво прочитајте упутства која следе.

Показни део (пано). Показни део треба да буде састављен од четири одељка димензија не већих од 100×82 cm. Рад сваке студијске групе се излаже на по једном одељку паноа.

Изложени материјали могу бити текстови, спискови извора, карте, графикони, фотографије, цртежи, ђачке рукотворине...

1. **Документациони део.** Свака од четири студијске групе треба да из сакупљеног материјала одабере оне који најбоље **документују** или поткрепљују њихово истраживање. Те материјале треба сместити у канцеларијски регистратор не дебљи од 5cm. Између материјала који припадају различитим одељцима треба уметнути обојене папире или картоне који ће их раздвајати. На почетку треба да стоји садржај документационог дела студије, а на почецима одељака њихови садржаји.

Пети одељак документационог дела треба да садржи материјале предложене у поглављу *Четврти корак: Осврт на научено* из ђачког приручника. И он треба да буде издвојен обојеним папиром или картоном.

Напомена: Овакав облик и структура разредне студије важе за такмичење. Ако не намеравате да се такмичите, можете саставити властита упутства.

Пети корак

Представљање разредне студије

Препоручујемо да сваки разред, као показатељ успешности реализације пројекта, усмено представи разредну студију пред другим разредом или групом.

Усмено представљање разредне студије има облик јавног саслушања на коме све четири студијске групе пред жиријем представљају своје одељке разредне студије и одговарају на питања. То ученицима даје прилику да науче још један начин учествовања у власти и утицања на њу.

Представљање разредне студије је кључно место за процењивање успешности пројекта. Посебна упутства се налазе на странама 33 и 34 ђачког приручника и у додацима VI, VII и VIII овог приручника.

Жири може користити Додатак IV: *Мерила за оцењивање усмених представљања*. Упитник за оцењивање усмених представљања је у Додатку V.

Шести корак

Осврт на научено

Када разред заврши израду студије, одељак о осврту или процењивању треба додати документационом делу. Треба да садржи ђачке одговоре на питања попут:

- Шта сте твоји школски другови и другарице и ти научили?
- Како сте то научили?
- Шта бисте другачије урадили, да поново радите неку другу студију?

Осврт на научено треба да буде резултат заједничког труда читавог разреда сличан заједничком раду током израде студије. Ученицима треба дати да забележе своје утиске о појединачном и заједничком раду. Разреду може бити од помоћи да студију јавно представи, пре но што заврши рад на последњем одељку.

Можете користити ове предлоге да ученицима помогнете у изради овог одељка.

1. Нека ђаци одговоре на питања из одељка *Упутства* из Приручника за ученике (стр. 36).
2. Водите разговор у разреду о ученичким одговорима. Покушајте да дођете до уопштавања. Напишите их на таблу.
3. Поделите разред на групе и свакој доделите једно уопштавање. Свака група треба да састави краћи текст и аргументује га.
4. Ученици међу собом треба да изаберу мали тим задужен за уређивање рада и припрему нацрта за унос у документациони део разредне студије (уређивачку групу).
5. Резултате рада сваке групе треба дати уређивачкој групи.
6. Читав разред треба да размотри нацрт који је направила уређивачка група и да предлоге за његово побољшање.
7. Уређивачки тим треба да заврши нацрт и преточи га у разредну студију.

Остали предлози за ове кораке налазе се у ђачком приручнику.

Додаци

- I. Упутства за добровољне помагаче**
- II. Мерила за израду студије**
- III. Упитник за оцењивање студије (по одељцима и за изрицање укупне оцене)**
- IV. Мерила за оцењивање усмених представљања**
- V. Упитник за оцењивање усмених представљања (по одељцима и за изрицање укупне оцене)**
- VI. Поступци и упутства за одржавање такмичења**
- VII. Упутства за чланове жирија (за показни и документациони део студије)**
- VIII. Упутства за чланове жирија (за усмено представљање)**
- IX. Упитник за наставничко оцењивање**
- X. Упитник за ђачко оцењивање**
- XI. Ђачки упитници**

I. Упутства за добровољне помагаче

1. Предлози за помоћ ученицима

- **Проучавање задатака и поступака.** Помозите ђацима да разумеју кораке које треба да предузму током израде студије. Помозите им да разумеју *Мерила за израду студије*.
- **Сакупљање података.** Помозите ђацима да препознају изворе података. Објасните им како да сакупљају податке. На пример, ученицима можете помоћи да
  - нађу податке у библиотеци
  - користе адресаре, да пронађу просторије органа власти и удружења грађана који могу имати податке о разматраном проблему
  - користе рачунаре за приступање електронским информационим мрежама (нпр. Интернету) које могу садржавати податке о разматраном проблему
  - ступе у додир с људима из ваше заједнице који могу бити корисни извори података о разматраном проблему
  - напишу писма којима траже податке
  - припреме се за лични или телефонски разговор с особама које имају податке о разматраном проблему
  - оду до места где могу доћи до података
- **Припрема представљања разредне студије.** Обучите ђаке током спремања усменог представљања студије. Помозите им да организују усмено представљање пред члановима заједнице.
- **Осврт на стечено искуство.** Помозите ђацима да припреме писане изјаве о наученом током рада, да напишу где су сусретали проблеме и шта би урадили другачије да раде на некој новој студији.

2. Ограничавање ваше помоћи

- **Сакупљање података. Не сакупљајте** податке за ђаке тако што ћете
  - писати писма или телефонирати уместо њих
  - истраживати оно што би они требали
- **Израда студије. Не помажите** ђацима
  - писањем материјала који треба унети у студију
  - израдом цртежа или других сликовних приказа
  - одабиром материјала за унос у студију
- **Припрема усменог представљања разредне студије. Не спремајте** представљање уместо ђака.

II. Мерила за израду студије

Мерила за сваки одељак студије:

▪ Потпуност

Да ли сваки одељак садржи материјале описане на странама 25–32?
Да ли сте унели више но што вам треба?

▪ Јасност

Да ли је студија добро организована?
Да ли је студија јасно и прецизно написана?
Да ли су главне тачке и њихова објашњења лако разумљиви?

▪ Подаци

Јесу ли подаци тачни?
Да ли подаци обухватају најважније чињенице?
Да ли су подаци које сте унели важни за разумевање теме?

▪ Образложења

Јесте ли дали примере који објашњавају или потврђују ваше главне тврдње?
Имате ли промишљена објашњења главних тачака?

▪ Сlikовни приказ

Да ли се сликовни прикази односе на садржај вашег одељка?
Дају ли сликовни прикази податке? Да ли сваки од њих има наслов или објашњење?
Помажу ли разумевање показног одељка?

▪ Документација

Јесте ли документовали главне ставке свог одељка студије?
Да ли сте користили, поуздане, веродостојне и различите изворе?
Ако сте наводили или препричавали туђе тврдње и да ли сте то свуда јасно нагласили?
Да ли се документациони део јасно односи на показни?
Јесте ли одабрали само најбоље и најважније изворе података?

▪ Уставност

Да ли сте размотрили уставност и законитост предложених мера?
Јесте ли објаснили зашто политичке мере које предлагете не крше Устав?

Мерила за целу студију:

▪ Убедљивост

Да ли студија јасно показује да је изабрани проблем важан?
Да ли се предложене мере непосредно односе на проблем?
Објашњава ли студија како би могли стећи општу подршку предложеним мерама?

▪ Изводивост

Јесу ли предложене мере стварно изводиве?
Да ли је план за стицање подршке предложеним мерама изводив?

▪ Усаглашеност

Да ли су одељци студије међусобно усаглашени?
Да ли садрже понављања?
Да ли документациони део садржи податке приказане у показном делу?

▪ Осврт

Да ли део у коме се осврћете на израду студије показује да сте пажљиво размислили о стеченом искуству?
Показује ли шта сте научили током рада на студији?

III. Упитник за оцењивање студије: Први одељак

За свако мерило, овај одељак студије оцените оценама од 1 до 5.

	ОЦЕНА	НАПОМЕНЕ
1. Целовитост <ul style="list-style-type: none"> ▪ Колико је проблем озбиљан и раширен у вашој заједници или читавој земљи? ▪ Ко би требао да буде одговоран за бављење овим проблемом? ▪ Колико садашње мере одговарају решавању проблема? ▪ Наведите неслагања у заједници, ако их има, поводом проблема ▪ Побројте главне појединце или групе које заузимају ставове о проблему 		
2. Јасност <ul style="list-style-type: none"> ▪ Добро организовано ▪ Добро написано ▪ Лако разумљиво 		
3. Подаци <ul style="list-style-type: none"> ▪ Тачни ▪ Одговарајући ▪ Битни 		
4. Образложење <ul style="list-style-type: none"> ▪ Дати примери за главне тврдње ▪ Ваљаност образложења 		
5. Сликковни прикази <ul style="list-style-type: none"> ▪ Односе се на садржај одељка ▪ Имају добро објашњење (легенду) ▪ Информативни су ▪ Појашњују 		
6. Документациони део <ul style="list-style-type: none"> ▪ Одговарајући ▪ Веран ▪ Повезан с показним делом ▪ Садржи добро одабране материјале 		
УКУПНА ОЦЕНА		

ЧЛАН ЖИРИЈА: _____ ДАТУМ: _____

III. Упитник за оцењивање студије: Други одељак

За свако мерило, овај одељак студије оцените оценама од 1 до 5.

	ОЦЕНА	НАПОМЕНЕ
1. Целовитост <ul style="list-style-type: none"> ▪ Колико је проблем озбиљан и раширен у вашој заједници или читавој земљи? ▪ Ко би требао да буде одговоран за бављење овим проблемом? ▪ Колико садашње мере одговарају решавању проблема? ▪ Наведите неслагања у заједници, ако их има, поводом проблема ▪ Побројте главне појединце или групе које заузимају ставове о проблему 		
2. Јасност <ul style="list-style-type: none"> ▪ Добро организовано ▪ Добро написано ▪ Лако разумљиво 		
3. Подаци <ul style="list-style-type: none"> ▪ Тачни ▪ Одговарајући ▪ Битни 		
4. Образложење <ul style="list-style-type: none"> ▪ Дати примери за главне тврдње ▪ Ваљаност образложења 		
5. Сливковни прикази <ul style="list-style-type: none"> ▪ Односе се на садржај одељка ▪ Имају добро објашњење (легенду) ▪ Информативни су ▪ Појашњују 		
6. Документациони део <ul style="list-style-type: none"> ▪ Одговарајући ▪ Веран ▪ Повезан с показним делом ▪ Садржи добро одабране материјале 		
УКУПНА ОЦЕНА		

ЧЛАН ЖИРИЈА: _____ ДАТУМ: _____

III. Упитник за оцењивање студије: Трећи одељак

За свако мерило, овај одељак студије оцените оценама од 1 до 5.

	ОЦЕНА	НАПОМЕНЕ
1. Целовитост <ul style="list-style-type: none"> ▪ Колико је проблем озбиљан и раширен у вашој заједници или читавој земљи? ▪ Ко би требао да буде одговоран за бављење овим проблемом? ▪ Колико садашње мере одговарају решавању проблема? ▪ Наведите неслагања у заједници, ако их има, поводом проблема ▪ Побројте главне појединце или групе које заузимају ставове о проблему 		
2. Јасност <ul style="list-style-type: none"> ▪ Добро организовано ▪ Добро написано ▪ Лако разумљиво 		
3. Подаци <ul style="list-style-type: none"> ▪ Тачни ▪ Одговарајући ▪ Битни 		
4. Образложење <ul style="list-style-type: none"> ▪ Дати примери за главне тврдње ▪ Ваљаност образложења 		
5. Сликковни прикази <ul style="list-style-type: none"> ▪ Односе се на садржај одељка ▪ Имају добро објашњење (легенду) ▪ Информативни су ▪ Појашњују 		
6. Документациони део <ul style="list-style-type: none"> ▪ Одговарајући ▪ Веран ▪ Повезан с показним делом ▪ Садржи добро одабране материјале 		
УКУПНА ОЦЕНА		

ЧЛАН ЖИРИЈА: _____ ДАТУМ: _____

III. Упитник за оцењивање студије: Четврти одељак

За свако мерило, овај одељак студије оцените оценама од 1 до 5.

	ОЦЕНА	НАПОМЕНЕ
1. Целовитост <ul style="list-style-type: none"> ▪ Колико је проблем озбиљан и раширен у вашој заједници или читавој земљи? ▪ Ко би требао да буде одговоран за бављење овим проблемом? ▪ Колико садашње мере одговарају решавању проблема? ▪ Наведите неслагања у заједници, ако их има, поводом проблема ▪ Побројте главне појединце или групе које заузимају ставове о проблему 		
2. Јасност <ul style="list-style-type: none"> ▪ Добро организовано ▪ Добро написано ▪ Лако разумљиво 		
3. Подаци <ul style="list-style-type: none"> ▪ Тачни ▪ Одговарајући ▪ Битни 		
4. Образложење <ul style="list-style-type: none"> ▪ Дати примери за главне тврдње ▪ Ваљаност образложења 		
5. Сликковни прикази <ul style="list-style-type: none"> ▪ Односе се на садржај одељка ▪ Имају добро објашњење (легенду) ▪ Информативни су ▪ Појашњују 		
6. Документациони део <ul style="list-style-type: none"> ▪ Одговарајући ▪ Веран ▪ Повезан с показним делом ▪ Садржи добро одабране материјале 		
УКУПНА ОЦЕНА		

ЧЛАН ЖИРИЈА: _____ ДАТУМ: _____

III. Упитник за оцењивање студије: Укупна оцена

Наставник _____
Разред _____
Школа _____

По свакој ставци, разредну студију оцените оценама од 1 до 5.

	ОЦЕНА	НАПОМЕНЕ
1. УБЕДЉИВОСТ Студија убедљиво доказује да: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Је проблем важан ▪ Се предложене мере односе на проблем ▪ Су предложене мере уставне ▪ Би предложене мере могле добити подршку јавности 		
2. ПРАКТИЧНОСТ <ul style="list-style-type: none"> ▪ Предложене мере су изводиве ▪ Приступ задобијању подршке је реалистичан ▪ Предлог узима у обзир препреке које постоје за његову реализацију у стварном окружењу 		
3. ПОВЕЗАНОСТ <ul style="list-style-type: none"> ▪ Одељци студије се односе једни на друге ▪ Избегнуто је понављање података у различитим одељцима студије 		
4. ОСВРТ <ul style="list-style-type: none"> ▪ Показан осврт на научено ▪ Показано учење 		

Оцена целе студије
(збир четири горње рубрике)

Оцене четири одељка треба сместити у одговарајуће рубрике и сабрати с оценом целе студије да би се добила укупна оцена студије.

Први одељак	Други одељак	Трећи одељак	Четврти одељак	Оцена целе студије	Укупна оцена студије					
<input style="width: 80px; height: 25px;" type="text"/>	+	<input style="width: 80px; height: 25px;" type="text"/>	+	<input style="width: 80px; height: 25px;" type="text"/>	+	<input style="width: 80px; height: 25px;" type="text"/>	+	<input style="width: 80px; height: 25px;" type="text"/>	=	<input style="width: 80px; height: 25px;" type="text"/>

Нерешен исход на такмичењу се избегава ако се оцењује бодовима (од 1 до 100). Бодове додељивати по следећој скали:

Одлично	90 – 100 бодова
Врло добро	80 – 89 бодова
Просечно	70 – 79 бодова
Испод просека	0 – 69 бодова

ЧЛАН ЖИРИЈА: _____ ДАТУМ: _____

IV. Мерила за оцењивање усмених представљања

Следећа мерила се могу користити на такмичењима у усменом представљању разредних студија.

Мерила за оцењивање усменог представљања појединих група

1. **Битност.** Да ли су ученици издвојили најбитније податке везане за део студије који представљају?
2. **Разумевање.** Да ли су ученици показали разумевање природе и опсега проблема, различитих мера које су разматрали, властитих мера и плана деловања?
3. **Образлагање.** Да ли је група на одговарајући начин представила своја становишта? Колико добро су их одбранили током одговарања на постављена питања?
4. **Одговори.** У којој мери се одговори ђака односе на постављена питања?
5. **Сарадња група и сарадња унутар група.** Да ли је већина учествовала у представљању? Да ли је подела посла била очигледна? Да ли ученици показују уважавање за мишљења других?

Мерила за оцењивање читавог усменог представљања

1. **Убедљивост.** Колико је представљање као целина убедљиво?
2. **Практичност.** Да ли су предложене мере и приступи за задобијање подршке изводиви? Да ли узимају у обзир препреке које постоје у стварности?
3. **Повезаност.** Јесу ли односи између представљања све четири студијске групе јасни? Да ли се свако представљање односи на претходно?
4. **Осврт.** Да ли ђачко представљање показује да су они пажљиво испитали стечено искуство и колико су сазнали и научили током рада на студији?

Нерешен исход

Нерешен исход на такмичењу избегава се ако се усмено представљање оцењује бодовима (од 1 до 100). При бодовању се узимају у обзир општи ефекат представљања, као и креативност и оригиналност у понуђеним решењима.

Бодове додељивати по следећој скали:

Одлично	90 – 100 бодова
Врло добро	80 – 89 бодова
Просечно	70 – 79 бодова
Испод просека	0 – 69 бодова

V. Упитник за оцењивање усмених представљања: Прва студијска група

За свако наведено мерило, оцените студијску групу оценом од 1 до 5.

	ОЦЕНА	НАПОМЕНЕ
1. БИТНОСТ: Да ли су ученици издвојили најбитније податке везане за део студије који представљају?		
2. РАЗУМЕВАЊЕ: Колико разумевање природе и опсега проблема су ученици показали?		
3. ОБРАЗЛАГАЊЕ: У којој мери су ученици показали да је проблем битан? Колико добро су одбранили своје становиште током одговарања на постављена питања?		
4. ОДГОВОРИ: У којој мери се ђачки одговори односе на постављена питања?		
5. САРАДЊА ГРУПА И САРАДЊА УНУТАР ГРУПА: У којој мери је већина чланова групе допринела представљању студије? Да ли је подела задатака очигледна? Да ли ученици показују уважавање за мишљења других?		
УКУПНА ОЦЕНА		

ЧЛАН ЖИРИЈА: _____ ДАТУМ: _____

V. Упитник за оцењивање усмених представљања: Друга студијска група

За свако наведено мерило, оцените студијску групу оценом од 1 до 5.

	ОЦЕНА	НАПОМЕНЕ
1. БИТНОСТ: Да ли су ученици издвојили најбитније податке везане за део студије који представљају?		
2. РАЗУМЕВАЊЕ: Колико разумевање природе и опсега проблема су ученици показали?		
3. ОБРАЗЛАГАЊЕ: У којој мери су ученици показали да је проблем битан? Колико добро су одбранили своје становиште током одговарања на постављена питања?		
4. ОДГОВОРИ: У којој мери се ђачки одговори односе на постављена питања?		
5. САРАДЊА ГРУПА И САРАДЊА УНУТАР ГРУПА: У којој мери је већина чланова групе допринела представљању студије? Да ли је подела задатака очигледна? Да ли ученици показују уважавање за мишљења других?		
УКУПНА ОЦЕНА		

ЧЛАН ЖИРИЈА: _____ ДАТУМ: _____

V. Упитник за оцењивање усмених представљања: Трећа студијска група

За свако наведено мерило, оцените студијску групу оценом од 1 до 5.

	ОЦЕНА	НАПОМЕНЕ
1. БИТНОСТ: Да ли су ученици издвојили најбитније податке везане за део студије који представљају?		
2. РАЗУМЕВАЊЕ: Колико разумевање природе и опсега проблема су ученици показали?		
3. ОБРАЗЛАГАЊЕ: У којој мери су ученици показали да је проблем битан? Колико добро су одбранили своје становиште током одговарања на постављена питања?		
4. ОДГОВОРИ: У којој мери се ђачки одговори односе на постављена питања?		
5. САРАДЊА ГРУПА И САРАДЊА УНУТАР ГРУПА: У којој мери је већина чланова групе допринела представљању студије? Да ли је подела задатака очигледна? Да ли ученици показују уважавање за мишљења других?		
УКУПНА ОЦЕНА		

ЧЛАН ЖИРИЈА: _____ ДАТУМ: _____

V. Упитник за оцењивање усмених представљања: Четврта студијска група

За свако наведено мерило, оцените студијску групу оценом од 1 до 5.

	ОЦЕНА	НАПОМЕНЕ
1. БИТНОСТ: Да ли су ученици издвојили најбитније податке везане за део студије који представљају?		
2. РАЗУМЕВАЊЕ: Колико разумевање природе и опсега проблема су ученици показали?		
3. ОБРАЗЛАГАЊЕ: У којој мери су ученици показали да је проблем битан? Колико добро су одбранили своје становиште током одговарања на постављена питања?		
4. ОДГОВОРИ: У којој мери се ђачки одговори односе на постављена питања?		
5. САРАДЊА ГРУПА И САРАДЊА УНУТАР ГРУПА: У којој мери је већина чланова групе допринела представљању студије? Да ли је подела задатака очигледна? Да ли ученици показују уважавање за мишљења других?		
УКУПНА ОЦЕНА		

ЧЛАН ЖИРИЈА: _____ ДАТУМ: _____

V. Упитник за оцењивање усмених представљања: Укупна оцена

Наставник _____
Разред _____
Школа _____

По свакој ставци, представљање разредне студије оцените оценама од 1 до 5.

	ОЦЕНА	НАПОМЕНЕ
1. УБЕДЉИВОСТ: Колико је представљање као целина убедљиво?		
2. ПРАКТИЧНОСТ: До које мере су предложене мере изводиве? До које мере су приступи задобијању подршке реалистични? До које мере се узимају у обзир препреке које постоје у стварности?		
3. ПОВЕЗАНОСТ: До које мере су јасни односи између представљања све четири студијске групе? Да ли се свако представљање односи на претходно?		
4. ОСВРТ: До које мере представљање показује да су ђаци направили пажљив осврт на своје искуство? До које мере представљање показује да су ученици стекли знање током рада на студији?		

Оцена целе студије
(збир четири горње рубрике)

Оцене четири студијске групе треба сместити у одговарајуће рубрике и сабрати с оценом целог представљања да би се добила укупна оцена представљања.

Први одељак	Други одељак	Трећи одељак	Четврти одељак	Оцена целе студије	Укупна оцена студије

Нерешен исход на такмичењу избегава се ако се оцењује бодовима (до 100). Бодове додељивати по следећој скали:

Одлично	90 – 100 бодова
Врло добро	80 – 89 бодова
Просечно	70 – 79 бодова
Испод просека	0 – 69 бодова

ЧЛАН ЖИРИЈА: _____ ДАТУМ: _____

VI. Поступци и упутства за одржавање такмичења

О завршеним разредним студијама се суди без присуства ђака. Разред своју студију међутим може усмено да представи жирију и да одговара на питања његових чланова.

1. **Разредна студија.** Разредна студија се састоји од два дела – показног и документационог.

▪ **Показни део** се састоји од:

▪ Четвороделног паноа. Свака од четири студијске групе свој рад приказује на једном делу паноа. Димензије делова (одељака) паноа не треба да буду веће од 100x82cm. Сваки део паноа треба да садржи:

а) сажетак задатака студијске групе

б) сликовни приказ рада студијске групе

в) именовање извора података

▪ **Документациони део** се састоји од:

▪ пет одељака, смештених у један канцеларијски регистратор не дебљи од 5cm; одељци су одвојени комадима папира или картона у боји

▪ садржаја целог документационог дела разредне студије и посебних садржаје његових одељака

▪ копије најважнијих података које је свака студијска група сакупила за свој одељак, који најбоље документују или поткрепљују њихово истраживање

▪ пети одељак који садржи осврт и процену разреда о сопственом раду

2. **Усмено представљање.** Усмено представљање ученицима пружа драгоцену искуство у представљању ставова и идеја. У поглављу *Пети корак: Представљање разредне студије* (стр. 33 и 34 ђачког приручника) објашњава се поступак.

Треба водити рачуна о протоку времена. Треба одредити особу изван жирија која ће се старати о томе. Свака студијска група има четири минута да представи свој одељак разредне студије и шест минута да одговара на питања. Чланови жирија могу продужити време ако нађу за сходно (нпр. у случају да члан жирија предуго поставља питање или даје коментар).

3. **Избор чланова жирија.** Следећи подаци могу бити корисни при избору чланова жирија.

- За сваких пет студија бира се трочлани жири.
- Жири треба да се састоји од особа које поседују знање о политичким процесима, тренутним јавним проблемима и политичким мерама за њихово решавање, као и везе с учествовањем грађана у политичким процесима.
- Чланови жирија треба да буду угледни чланови заједнице: наставници друштвених предмета, универзитетски професори, изабрани и именовани званичници, новинари, адвокати, судије ... Они могу бити активни или пензионисани.

4. **Материјали.** Наставници ће сваком члану жирија обезбедити копије следећих материјала:

- Упутства за чланове жирија: Показни и документациони део студије (Додатак VII)
- Упитник за оцењивање студије (Додатак III)
- Приручник за ученике

Ако ђаци усмено представљају студију, члановима жирија ће бити потребни и:

- Упутства за чланове жирија: Усмено представљање (Додатак VIII)
  - Мерила за оцењивање усмених представљања (Додатак IV)
  - Упитник за оцењивање студије (Додатак V)

5. **Суђење.** Одржати кратак припремни састанак с члановима жирија. Пређите све напред наведене материјале. Нарочито им напомените особености узраста и ниво знања ђака које ће оцењивати. Такође им нагласите да је потребно да ученике охрабре питањима и предлозима за побољшавање студија и представљања.

За сваких пет студија бира се трочлани жири. Водите рачуна о утрошку времена. Оцењивање студије траје око 45 минута, а усмено представљање око један час.

Сачувајте све упитнике с оценама чланова жирија.

Када проверите тачност података:

- забележите и саберите оцене
- побеђује студија с највишом укупном оценом
- у случају нерешеног исхода, користите бодовање од 1 до 100

6. **После суђења.** Обавестите све учеснике о исходу такмичења. Ако је могуће, организујте свечано проглашење победника и доделу награда.

VII. Упутства за чланове жирија: Показни и документациони део студије

ОБЛИК ТАКМИЧЕЊА

Такмичење је завршетак читавог наставног процеса. Ђаци су учили, проучили и предложили мере за решавање важних проблема своје заједнице.

Пошто је проблем у заједници уочен, разред се дели на истраживачке тимове за прикупљање података из библиотека, медија, професора и научника, адвоката и судија, грађанских организација, установа и органа власти.

Разредна студија

Ђаци су потом, на основу свог истраживања, направили разредну студију. Подељени су на четири студијске групе одговорне за израду по једног одељка студије. Задачи група:

1. Објашњење проблема који разред одабере за проучавање – зашто је проблем важан и зашто би власти њиме требало да се баве.
2. Процена различитих мера, примењених или предложених, за бављење одабраним проблемом.
3. Израда и образлагање мера за бављење одабраним проблемом.
4. Израда плана делатности за навођење власти да прихвате предложене мере.

Студија има два дела – показни и документациони. Свака студијска група израђује оба дела свог одељка студије.

Показни део (пано)

Показни део разредне студије треба да се састоји од четири једнака одељка (који не треба да пређу димензије 100x82cm). Рад сваке групе се смешта на по један одељак.

Документациони део

Овај део садржи сакупљени материјал који најбоље документује спроведено истраживање. Материјал све четири групе се смешта у канцеларијски регистратор не дебљи од 5cm. Пети одељак садржи осврт самих ђака на свој рад и стечено искуство. За израду тог одељка задужен је цео разред.

Детаљан опис одељака сваке студијске групе погледајте на странама 25–32 Приручника за ученике.

МЕРИЛА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ

Сваки одељак студије

Оцењивање сваког одељка заснива се на следећим мерилима:

- Целовитост
- Уставност (примењује се на трећу студијску групу, под мерилем „Целовитост“)
- Јасност
- Подаци
- Образложење
- Сливовни приказ
- Документација

За читаву студију

Оцењивање читаве студије се заснива на следећим мерилима:

- Убедљивост
- Практичност
- Повезаност
- Осврт

(Ова мерила су потпуније објашњена у *Упитнику за оцењивање студије.*)

У односу на свако наведено мерило, сваки члан жирија ће додељивати оцене од 1 до 5. Постоје посебни упитници за оцењивање сваке студијске групе и за укупну оцену студије. Могуће је прегледати и прилагодити већ дате оцене после оцењивања свих студија. Чланови жирија се могу међусобно консултовати око оцена, али не морају бити усаглашени.

Од чланова жирија ће се тражити да студије бодују (од 1 до 100 бодова). У случају нерешеног исхода, о победнику ће одлучива број бодова. Бодове додељивати по следећој скали:

Одлично	90 – 100 бодова
Врло добро	80 – 89 бодова
Просечно	70 – 79 бодова
Испод просека	0 – 69 бодова

Повратне информације

Разреду би од велике користи били коментари о достигнућима и упутства за побољшање рада. Ђацима је то одличан начин да уче, избегну грешке у будућности и побољшају своје способности да у будућности, као пунолетни и пуноправни грађани, учествују у друштвеном и политичком животу.

VIII. Упутство за чланове жирија: Усмено представљање

ОБЛИК ТАКМИЧЕЊА

Такмичење је завршетак читавог наставног процеса. Ђаци су учили, проучили и предложили мере за решавање важних проблема своје заједнице.

Пошто је проблем у заједници уочен, разред се дели на истраживачке тимове за прикупљање података из библиотека и медија, од професора и научника, адвоката и судија, грађанских организација, установа и органа власти.

Разредна студија

Ђаци су потом, на основу свог истраживања, направили разредну студију. Подељени су на четири студијске групе одговорне за израду по једног одељка студије. Задаци група:

1. Објашњавање проблема који разред одабере за проучавање – зашто је проблем важан и зашто би власти њиме требало да се баве.
2. Процена различитих мера, примењених или предложених, за бављење одабраним проблемом.
3. Израда и образлагање мера за бављење одабраним проблемом.
4. Израда плана делатности за навођење власти да прихвате предложене мере.

Студија има два дела – показни и документациони. Свака студијска група израђује оба дела свог одељка студије.

Усмено представљање

Сврха усменог представљања разредне студије је да ђаци науче представљање и одбрану образложених мишљења везаних за утицање на доношење политичких мера.

Сваки разред се дели на четири студијске групе. Свака група има четири минута да свој одељак студије представи жирију. Шест минута ће одговарати на питања чланова жирија. Свака група, значи, има укупно десет минута за представљање.

Отварање усменог представљања

Пре усменог представљања, чланови жирија треба да прегледају разредну студију, упознају се с предметом истраживања и саставе питања. Ваљаност саме студије не треба да се узима у обзир при оцењивању њеног представљања.

Пре почетка усменог представљања, чланови жирија треба међу собом да изаберу председавајућег. Представиће се разреду и позвати чланове прве групе да иступе и да се и сами представе. Чланови жирија ће од групе тражити да представљање

започне објашњењем проблема који ће представити. То означава почетак четвороминутног представљања.

Чланови жирија ће затим од друге, треће и четврте групе тражити да изнесу свој део студије.

Ученици су упознати да четвороминутно представљање треба да се усредсреди на најбитније из њиховог одељка показног дела студије, али да не треба само да читају шта на њему пише. Предложено им је да користе сликовне приказе на пану, да истакну или нагласе своја становишта. Само материјали са пану могу бити коришћени током представљања, али не и друге белешке.

Пратећа питања

Пошто су саслушали представљања, које је група припремила, чланови жирија постављају питања. Питања и одговори трају шест минута. То ђацима даје могућност да појасне, прошире и одбране своје ставове. То је најизазовнији задатак чланова жирија. Питања морају бити кратка и јасна. Ученици не користе белешке при одговарању.

Предлози за постављање питања:

1. Питајте ђаке да подробније објасне или појасне ставове истакнуте приликом представљања.
2. Тражите примере.
3. Нека ученици бране неке своје ставове.
4. Питајте их шта су научили радећи на пројекту. Које су проблеме имали? Шта је најважније што су научили радећи на проблему?
5. Већину питања постављајте читавој групи.

Повратне информације

По окончању представљања студије, чланови жирија ученицима дају сажете коментаре. То је ученицима веома драгоцено. Коментари треба да се односе на добре стране рада групе, као и да садрже предлоге за побољшање рада.

Мерила за оцењивање

Код усмених представљања, чланови жирија ће оцењивати сваку групу на основу пет мерила: **битност**, **разумевање**, **образлагање**, **одговори** и **сарадња група и сарадња унутар група**. Чланови жирија ће *читаво* представљање разреда оцењивати на основу четири мерила: **убедљивост**, **практичност**, **повезаност** и **осврт**. Ова мерила су потпуније објашњена у *Упитнику за оцењивање усмених представљања*. Чланови жирија треба добро да пазе да оцењивање заснивају на ових девет мерила, а не на личном слагању или неслагању са ставовима ученика. Одећа и појава ђака **не треба** да утичу на оцену.

Свако наведено мерило, сваки члан жирија ће оцењивати од 1 до 5. Постоје посебни упитници за оцењивање сваке студијске групе и за укупну оцену усменог представљања. Чланови жирија се могу међусобно консултовати око оцена, али не морају бити усаглашени.

Од чланова жирија ће се тражити и да бодују представљања (до 100 бодова). У случају нерешеног исхода, о победнику ће одлучива број бодова. Бодове додељивати по следећој скали:

Одлично	90 – 100 бодова
Врло добро	80 – 89 бодова
Просечно	70 – 79 бодова
Испод просека	0 – 69 бодова

IX. Упитник за наставничко оцењивање

Ваша процена ће нам помоћи да унапредимо пројекат.

Молимо Вас, наведите који од следећих резултата учешћа у програму важе за већину ђака. Обележите дате резултате и додајте нове.

- веће разумевање политичких мера
- више знања о проблемима заједнице
- повећано знање о изворима података
- унапређене истраживачке способности
- унапређено заједничко решавање проблема
- стечена свест о властитим потенцијалима утицања на заједницу
- боље разумевање функционисања власти
- стечена свест о групама из заједнице које се баве њеним проблемима
- _____
- _____

Молимо наведите у којој мери се слажете са следећим тврдњама. Користите скалу:

- 1 – уопште се не слажем
- 2 – не слажем се
- 3 – слажем се
- 4 – потпуно се слажем

1. Делатности из Приручника за ученике су на нивоу мојих ученика. _____
2. Делатности из ђачког приручника су биле корисне у припреми разредне студије. _____
3. Упутства за израду студије су била јасна. _____
4. Мерила за суђење су била правична и разумна. _____
5. Овај пројекат подстиче ђаке да користе изворе из заједнице за сакупљање података о политичким мерама и да се упознају с појединцима и организацијама укљученим у јавне делатности. _____
6. Пројекат помаже ученицима да стекну боље разумевање о томе како могу учествовати у власти и подстаћи промене које чине добро њиховој заједници. _____
7. Да ли и даље желите да држите наставу овог пројекта? Да Не
Ако не, зашто? _____
_____

8. Да ли бисте и другим наставницима препоручили да држе наставу из овог пројекта? Да   Не

Ако не, зашто? _____
_____

9. Које су јаке стране овог пројекта? _____
_____
_____

10. Које су му слабости? _____
_____
_____

11. Ваши предлози за побољшање. _____
_____
_____

12. У колико разреда сте држали наставу? _____

13. Наведите (отприлике) постотак ваших ђака који припадају мањинама?

0% – 5%   _____   21% – 40%   _____

6% – 10%   _____   41% – 60%   _____

11% – 20%   _____   преко 60%   _____

14. Који изрази одликују ученике којима сте држали наставу?

_____ даровити

_____ одлични

_____ просечни

_____ деца са посебним потребама

_____ деца са с тешкоћама у учењу

_____ остало (напомена): _____

15. Који од ових израза описује област у којој је школа?

_____ град

_____ предграђе

_____ село

Школа: _____

Име (није обавезно): _____

Х. Упитник за ђачко оцењивање

Твоје мишљење ће нам помоћи да унапредимо пројекат.

Молимо, наведите у којој мери се слажеш са следећим тврдњама. Користи скалу:

1 – уопште се не слажем

2 – не слажем се

3 – слажем се

4 – потпуно се слажем

1. Боље разумем шта су политичке мере. _____

2. Више знам о проблемима своје заједнице. _____

3. Научила/научио сам да сарађујем
с другима, приликом решавања проблема. _____

4. Унапређене су ми истраживачке способности. _____

5. Открио/открила сам да могу утицати на своју заједницу. _____

6. Боље разумем функционисање власти. _____

7. Научио/научила сам како људи могу учествовати
у стварању политичких мера. _____

8. Свеснија/свеснији сам постојања група из заједнице
које се баве њеним проблемима. _____

9. Разумем употребу студије као средства комуникације и убеђивања. _____

10. Шта ти се највише свидело у раду на овом пројекту? _____

_____

11. Које измене би направио/направила? _____

_____

_____

Школа: _____

Име (није обавезно): _____

XI. Ђачки упитници

Упитник за уочавање и анализу проблема

Имена чланова групе _____

Датум _____

Проблем _____

1. Да ли је ово проблем који ви и други чланови ваше заједнице сматрате важним? Зашто? _____

_____

2. Који ниво или служба власти је одговоран за бављење овим проблемом?

_____

3. Које мере, ако их има, власти сада спроводе поводом овог проблема?

_____

Ако такве мере постоје, одговорите на следећа питања:

▪ Које су њихове предности и мане? _____

_____

▪ Да ли је потребно те мере заменити неким другим? Зашто? _____

_____

▪ Која неслагања, ако их уопште има, у вашој заједници постоје поводом тих мера? _____

_____

4. Где можете наћи више података о проблему и становиштима која по њему заузимају различити појединци и групе? _____

_____

5. Има ли других проблема у вашој заједници за које сматрате да би било корисно проучавати их у разреду? Који су то проблеми? _____

_____

Упитник за разговор

Име _____ Датум _____

Проблем _____

1. Име особе с којом се разговара _____
Занимање особе с којом се разговара _____
(нпр. предузетник, службеник, пензионер, ученик, студент...) **Напомена:** Ако особа не жели да буде именована, поштујте њену приватност и назначите само њено занимање.
2. Реците особи с којом разговарате који проблем изучавате, а онда је питајте следеће. **Забележите** одговоре.
  - a. Да ли је ово проблем који сматрате важним? Зашто? _____
_____
_____
  - б. Да ли га и други чланови ваше заједнице сматрају важним? _____
_____
_____
  - в. Које мере, ако их има, власти сада спроводе поводом овог проблема?
_____
_____
_____

Ако такве мере постоје, одговорите на следећа питања:

  - Шта су предности ових мера? _____
_____
  - Шта су мане ових мера? _____
_____
  - Како оне могу бити побољшане? _____
_____
  - Да ли је потребно заменити их? Зашто? _____
_____
  - Која су неслагања, ако их уопште има, у вашој заједници поводом тих мера? _____
_____
_____
  - д. Где могу добити више података о овом проблему и различитим становиштима о овом проблему? _____
_____
_____

Упитник за штампане изворе

Име _____ Датум _____

Проблем _____

Наслов и датум објављивања _____

Наслов текста _____

1. Становиште заузето у тексту поводом проблема _____

_____

2. Кључне тачке становишта _____

_____

3. Према извору, које мере, ако их уопште има, власти сада спроводе поводом овог проблема? _____

_____

Ако их има, одговорите на следећа питања:

▪ Шта су предности ових мера? _____

_____

▪ Шта су мане ових мера? _____

_____

▪ Како оне могу бити побољшане? _____

_____

▪ Да ли је потребно заменити их? Зашто? _____

_____

▪ Која су неслагања, ако их уопште има, у вашој заједници поводом тих мера?

_____

Упитник за податке с радија и телевизије

Име _____ Датум _____ Време _____

Проблем _____

1. **Извор података.** (То могу бити вести на радију или телевизији, документарни филм, интервју или неки други програм о проблему заједнице који је ваш разред одабрао) _____

_____
_____

Разматрајте следећа питања док будете пратили програм.

2. Да ли је то проблем који се сматра важним? Зашто? _____

_____
_____

3. Које мере, ако их уопште има, власти сада спроводе поводом овог проблема?

_____
_____

Ако их има, одговорите на следећа питања:

- Шта су предности ових мера? _____

_____
_____

- Шта су мане ових мера? _____

_____
_____

- Како оне могу бити побољшане? _____

_____
_____

- Да ли је потребно заменити их? Зашто? _____

_____
_____

- Која су неслагања, ако их уопште има, у вашој заједници поводом тих мера?

_____
_____

_____
_____

Документациони упитник за податке из публикација

Име(на) члан(ов)а истраживачког тима _____

Датум _____

Назив посећене библиотеке, службе или Интернет сајта _____

Истраживани проблем _____

1. Извор.

а. Име публикације _____

б. Аутор (ако је написано) _____

в. Датум објављивања _____

2. Забележите податке који вам помажу у налажењу одговора на што већи број питања.

а. Колико је овај проблем у нашој заједници озбиљан? _____

б. Колико је овај проблем раширен у нашој земљи? _____

в. Слажете ли се са следећим становиштима:

- Нема прописа ни мера за бављење овим проблемом. Да __ Не __
- Прописи за бављење овим проблемом нису одговарајући. Да __ Не __
- Прописи за бављење овим проблемом јесу одговарајући, али се не примењују како треба. Да __ Не __

г. Који нивои и службе власти су (ако је ико) одговорни за бављење овим проблемом? Шта чине поводом тога?

д. Која неслагања о постојећим мерама или начину њиховог спровођења постоје у нашој заједници? _____

ђ. Ко су главни појединци, групе или организације који износе мишљења о проблему? _____

▪ Зашто су заинтересовани за проблем? _____

▪ Која становишта заузимају? _____

▪ Које су предности и недостаци њихових становишта? _____

▪ Како настоје да утичу на власти да прихвате та становишта о проблему? _____

е. Како да моји школски другови и другарице и ја дођемо до више података о њиховим ставовима?

Документациони упитник за податке из писама или разговора

Име(на) члан(ов)а истраживачког тима _____

Датум _____

Назив посећене библиотеке, службе или Интернет сајта _____

Истраживани проблем _____

1. **Извор.** (Унесите име особе која даје податке. Ако је подесно, унесите њен положај и групу или организацију.)

Име _____

Занимање _____

Адреса _____

Телефон _____

2. **Тражите обавештења о проблему.** После представљана писмом или телефоном, како је предложено на 17. страни, тражите одговоре на следећа питања:

а. Колико је овај проблем у нашој заједници озбиљан? _____

_____

б. Колико је овај проблем раширен у нашој земљи? _____

_____

в. Зашто би њиме требало да се баве власти? Да ли још неко треба да преузме одговорност за решавање проблема? Зашто? _____

_____

г. Слажете ли се са следећим ставовима:

▪ Нема прописа ни мера за бављење овим проблемом. Да__ Не__

▪ Прописи за бављење овим проблемом нису одговарајући. Да__ Не__

▪ Прописи за бављење овим проблемом јесу одговарајући, али се не примењују како треба. Да__ Не__

д. Који ниво и службе власти су (ако су) одговорни за бављење овим проблемом? Шта чине поводом тога? _____

_____

ђ. Која неслагања о постојећим мерама или начину њиховог спровођења постоје у нашој заједници? _____

е. Ко су главни појединци, групе или организације које износе мишљења о проблему?

▪ Зашто су заинтересовани за проблем? _____

▪ Која становишта заузимају? _____

▪ Које су предности и недостаци њихових становишта? _____

▪ Како да дођемо до података о њиховим становиштима? _____

▪ Како настоје да утичу на власти да прихвате њихова решења проблема? _____

ж. Ако наш разред развије мере за бављење овим проблемом, како можемо утицати на власти да их прихвате? _____

Уставност и законитост предложених мера

Да би заштитио права грађана, Устав ограничава власти.

Кад год предлагемо да власти усвоје неке политичке мере или прописе за бављење неким проблемом, важно је да од власти не захтевамо да чине нешто противуставно. Сваки грађанин има права и треба да преузме одговорност да пази да садашње и предложене мере и прописи можда не крше уставна ограничења власти.

Овај упитник садржи неке од најважнијих ограничења које устав намеће властима, ради заштите наших права. Користите га док будете радили на мерама које ћете предложити. Морате бити сигурни да предложене мере не крше уставна ограничења власти.

Овај упитник треба да разматра читав разред. Исход тог разматрања треба да буде унет у трећи одељак показног и документационог дела студије.

1. Власти није дозвољено да се меша у личну слободу уверења грађана.

Мере које предлагемо, крше/не крше ово ограничење власти. Објасните зашто?

---

2. Власти није дозвољено да поставља неразумна и неправедна ограничења на слободу усменог, писаног или каквог другог изражавања.

Мере које предлагемо, крше/не крше ово ограничење власти. Објасните зашто?

---

3. Власти није дозвољено да грађанину одузме живот, слободу или имовину без праведног суђења пред судовима.

Мере које предлагемо, крше/не крше ово ограничење власти. Објасните зашто?

---

4. Властима није дозвољено да нарушавају приватност дома грађанина без веома доброг и оправданог разлога.

Мере које предлажемо, крше/не крше ово ограничење власти. Објасните зашто?

---

5. Власти није дозвољено да прави прописе који неразумно и неправедно дискриминишу људе по народности, вероисповести, раси, полу или животном добу.

Мере које предлажемо, крше/не крше ово ограничење власти. Објасните зашто?

Сажетак

Напишите сажетак у коме објашњавате и потврђујете да мере које ваш разред предлаже не крше Устав.
